

สภาพการณ์ของการ เมืองภายในประเทศและการ เมืองระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๙๓-พ.ศ. ๒๔๘๑

๑. สภาพการณ์ของการ เมืองภายในประเทศ

๑.๑ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้เป็นการ เปลี่ยนผู้มีอำนาจกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยใหม่ แต่เดิมในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ ทรงพระราชอำนาจสิทธิขาดแต่พระองค์เดียว(เหนือกฎหมาย) คือทรงพระราชอำนาจในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์เอง โดยมีอภิรัฐมนตรีสภา สำหรับเป็นที่ปรึกษาสูงสุด ซึ่งสมาชิกสภานี้มีแต่พระบรมวงศ์ และยังมีองคมนตรีสภาทำหน้าที่ถวายขอปรึกษาอีกด้วย ซึ่งปกติสภานี้ทำหน้าที่พิจารณาเฉพาะเรื่องที่ไม่รุดเกล้าให้ปรึกษาเท่านั้น กล่าวได้ว่าก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายโดยมีสภาที่ปรึกษา หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญแล้ว ลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของประเทศ เช่นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ ๒ ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๕๔ กำหนดว่า... "หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การ เป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของสภา..... พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศด้วยความเห็นชอบของสภา..." แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ จึงเป็นวิธีตรงข้ามกับวิธีในระบอบเก่า

๑. ไพโรจน์ ชัยนาม. สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการปกครองของไทย, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕, หน้า ๒๑๖.

สำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศในระบอบประชาธิปไตยเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายบริหาร คือคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยความยินยอมและความคุมของสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติ การนำนโยบายไปปฏิบัติ คณะรัฐมนตรีได้มอบให้เป็นหน้าที่โดยตรงของกระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ ซึ่งสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของกรมกตังปฏิบัติ

๑.๒ ลักษณะความยุ่งยากของการเมืองภายใน หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร เข้ายึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นลักษณะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเมืองภายในประเทศที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดปัญหาความไม่สงบขึ้นภายในประเทศ ทั้งในสมัยรัฐบาลชุกพระยามโนปกรณนิติธาดาและรัฐบาลชุกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

๑.๒.๑ ความยุ่งยากในสภา เนื่องจากการต่อสู้ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติยังผลให้มีการยุบสภาโดยฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติลงมติไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหารเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีต้องลาออก เกิดขึ้นหลายครั้ง หลังจากพระยามโนปกรณนิติธาดาได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทยในวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้เกิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับถาวรวางเสร็จแล้วและประกาศใช้เป็นกฎหมายปกครองประเทศในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ นายกรัฐมนตรีและคณะได้ลาออกเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ปีเดียวกัน เป็นการออกตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ และในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ พระยามโนปกรณนิติธาดาได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ในระหว่างนี้ผู้บริหารประเทศได้เกิดขัดแย้งกัน ยังผลให้เกิดการแตกแยกออกเป็นพวกของพระยามโนปกรณฯและพระยาทรงสุรเดช กับพวกของหลวงประดิษฐไพฑูริย์ในปัญหานโยบายเศรษฐกิจที่จะพื้ขึ้นมาไว้ในประเทศ ฝ่ายหลวงประดิษฐต้องการให้ใช้นโยบายเศรษฐกิจในแบบสังคมนิยม แต่ฝ่ายพระยามโนปกรณไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐจึงนำเรื่องเข้าสู่สภาผู้แทน ซึ่งคนมีผู้นับสนุนอยู่มาก ฝ่ายพระยามโนปกรณเป็นฝ่ายข้างมากในคณะรัฐมนตรี จึงต้องเผชิญกับความไม่พอใจของสมาชิกข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ยังผลให้พระยามโนปกรณตัดสินใจเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๖ ประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้

รัฐธรรมนูญบางมาตราทำให้งานการเมืองตึงเครียดขึ้นมาใน ๑๕ มิถุนายน ปีเดียวกัน พระยาพหล-
พลพยุหเสนาและหลวงพิบูลสงครามจึงทำการปฏิวัติยึดอำนาจ และพระยาพหลฯได้รับแต่งตั้ง
เป็นนายกรัฐมนตรีใน ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งรัฐบาลนี้ก็ต้องประสบความยุ่งยากในการ
บริหารประเทศ ต้องเผชิญกับกบฏวระเคธใน ๑๑-๒๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ มีการลอบทำร้ายบุคคล
สำคัญของรัฐบาล และพระยาพหลฯก็ต้องลาออกเพราะแพะเสียหายในสภาใน ๑๓ กันยายน ๒๔๗๗
แต่ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกใน ๒๒ กันยายน ปีเดียวกัน การบริหารงานของ
รัฐบาลต้องประสบปัญหาหนักอีกครั้งหนึ่ง ใน ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๐ ทำให้คณะผู้สำเร็จราชการ
และคณะรัฐบาลต้องลาออกจากตำแหน่ง เพราะการดำเนินงานผิดพลาดของรัฐบาลเกี่ยวกับ
ออกกฎหมาย พระราชบัญญัติจัดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่พระยาพหลฯก็กลับได้รับแต่งตั้ง
เป็นนายกรัฐมนตรีตามเดิมอีก ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายสภากับคณะรัฐบาลได้เกิดขึ้นอีกใน
๑๐ กันยายน ๒๔๘๑ จนเป็นเหตุให้พระยาพหลฯขอลาออกจากนายกรัฐมนตรี แต่คณะผู้สำเร็จ
ราชการไม่ยอมให้ลาออก เพราะสถานการณ์ของโลกซับซ้อน จึงประกาศยุบสภา และภายหลัง
ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระยาพหลฯจึงขอต่อตำแหน่งนายกร
รัฐมนตรีให้แก่อนายหลวงพิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ความยุ่งยากคัง-
กล่าวแสดงให้เห็นได้ว่าฝ่ายบริหารกับสภามีการขัดแย้งกันจนทำให้การบริหารประเทศต้องประสบ
อุปสรรคอย่างมาก คณะรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการบริหารประเทศได้เต็มที่

๑.๒.๒ ความยุ่งยากภายในที่เกิดจากการขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมือง เนื่องจาก
การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้พวกบุคคลชั้นสูงและบุคคลชั้นกลางบางหมู่บางเหล่า โดยเฉพาะ
เชื้อพระวงศ์เป็นฝ่ายที่เสียประโยชน์ในส่วนที่ตนเคยได้รับในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
เมื่อคณะราษฎรทำการครองอำนาจบริหารประเทศต่อไป ในราชอาณาจักรพวกกลุ่มเสียผลประโยชน์
เหล่านี้จึงแสดงการเป็นปรปักษ์ด้วยประการต่าง ๆ ทำให้ฐานะของคณะราษฎรซึ่ง
กำลังตั้งตัวต้องประสบปัญหายุ่งยาก เช่น เกิดกบฏโดยการนำของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ นอกจาก
นี้รัฐบาลยังประสบกับการใส่พระราชอำนาจคัดค้านจากพระมหากษัตริย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว จนเป็นสาเหตุสำคัญให้ทรงสละราชสมบัติ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้น

๑.๒.๓ สถานการณ์ภายในประเทศในด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่ารัฐบาลในระบอบ
ประชาธิปไตยของพระยามโนปกรณทัต และรัฐบาลพระยาพหลฯ ต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ

ตกต่ำอย่างร้ายแรงอันเนื่องมาจากปัญหาการเงินของประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๘ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ สถานะการเงินของรัฐบาลกลับขึ้นยิ่งขึ้น ปริมาณการค้ากับรัฐบาลต่างประเทศซึ่งเคยมีรายได้ถึง ๔๐๐ ล้านดอลลาร์ โคตกองในระดับ ๒๐๐ ล้านดอลลาร์ ซึ่งหมายถึงงบประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จะต้องได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหนัก เมื่อปรับปรุงการเงินงบประมาณของประเทศให้อยู่ในระดับ ๗๔ ล้านบาท จึงได้มีการปรับปรุงพิภคอัตราภาษีอากร รัฐบาลชุดพระยามโนปกรณาธาดาต้องประสบกับวิกฤตการณ์ด้านงบประมาณของประเทศอย่างหนัก เนื่องจากงบประมาณรายจ่ายของกระทรวงต่าง ๆ ของประเทศมีจำนวนถึง ๘๖ ล้านบาท ส่วนงบประมาณรายรับซึ่งคาดว่าจะได้มีเพียง ๖๘ ล้านบาท ซึ่งปัญหางบประมาณแผ่นดินอันเนื่องมาจากเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำโดยทั่วไปนี้เองทำให้รัฐบาลทั้ง ๒ ชุดต้องประสบกับความยุ่งยากในการบริหารประเทศและขัดแย้งกับสภาในนโยบายเศรษฐกิจ และพระยาพหลาจำต้องนำคณะรัฐมนตรีลาออกเพราะแพทการลงคะแนนเสียงในสภา นับว่าปัญหาเศรษฐกิจและการเงินของประเทศเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในขณะนั้น

๑.๓ อุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในขณะนั้นได้มีความแตกต่างไปจากสมัยก่อนอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้บริหารประเทศในระยะนี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามาจากประเทศในยุโรป ทั้งด้านทหารและพลเรือน จึงมีอุดมการณ์ที่จะนำประเทศไทยให้ได้รับเอกราชและอธิปไตยอย่างเช่นประเทศประชาธิปไตยในยุโรปและอเมริกา ดังจะเห็นได้ภายหลังจากปฏิวัติ คณะราษฎรได้วางหลักการปกครองประเทศด้วยหลัก ๖ ประการ เป็นแนวนโยบายของการปกครองประเทศ ซึ่งหนึ่งในหลัก ๖ ประการนี้ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศไว้ด้วย ซึ่งมีสาระสำคัญว่าจำดำรงความเอกราชและทำให้ประเทศไทยมีอธิปไตยโดยสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามแนวนโยบายเช่นนี้ก็เป็แนวนโยบายต่างประเทศของไทยมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งในสมัยนางเจ้าสุโขทัยและอุษุยา ประเทศไทยได้พยายามต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติเสมอมา นั่นจึงกล่าวได้ว่าแนวการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๘ ซึ่งมีลักษณะที่พยายามเอาตัวรอดเพื่อดำรงเอกราชของชาติไว้เช่นเดียวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยแต่เดิมมา

๒. สถานการณ์ของการเมืองภายนอกประเทศ ลักษณะของการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการเมืองของโลก ทั้งนี้เป็นระยะเวลาที่ชาติต่าง ๆ ได้พากันระเหิดพันธุกรรมที่มีอยู่ของการสันนิบาตชาติ และมีการใช้กำลังขยายดินแดนเข้าไปในประเทศที่อ่อนแอกว่า

๒.๑ สภาพการเมืองระหว่างประเทศคานยุโรป ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สงบลง พ.ศ. ๒๔๖๑ ฝรั่งเศสได้กลายเป็นชาติผู้นำในทวีปยุโรป ส่วนเยอรมันนี้เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ สงครามต้องถูกผูกมัดด้วยสนธิสัญญาแวร์ซายส์เพื่อป้องกันเยอรมันสร้างอำนาจก่อให้เกิดสงครามโลกขึ้นได้อีก นอกจากนั้นฝรั่งเศสซึ่งเกรงเยอรมันจะพยายามจึงได้ทำสัญญาไมตรีทางทหารไว้กับอีกหลายประเทศได้แก่ เบลเยียม โปแลนด์ เชโกสโลวาเกีย รุเมเนีย ยูโกสลาเวีย ปิดล้อมเยอรมันไว้ ต่อมาฝรั่งเศสและอังกฤษ อิตาลี่ ได้ทำสัญญากับเยอรมันรับประกันเรื่องเขตแดนที่จะไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงในยุโรป แต่อิตาลี่ชักไม่พอใจที่ได้รับแบ่งดินแดนน้อย หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทั้ง ๆ ๓ คนเป็นผู้ชนะในสงครามครั้งนั้น จึงมีความคิดจะแสวงหาเพิ่มเติมใหม่ อังกฤษมีแนวโน้มไม่สนใจกับการเมืองบนภาคพื้นยุโรป ส่วนเยอรมันในฐานะผู้แพ้สงครามถูกจำกัดเรื่องกำลังรบตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ จึงมีความไม่พอใจในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ มาในปี ๒๔๗๓ ทุกประเทศประสบปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจ เพราะโลกขณะนั้นมีสภาพเศรษฐกิจปั่นป่วนโดยทั่วไป มาในปี ๒๔๗๔ ญี่ปุ่นได้ทำการรุกรานขึ้นโดยการเข้ายึดแมนจูเรีย โดยที่อันนิทาของที่ไม่อาจยับยั้งได้ จึงเป็นตัวอย่างแก่เยอรมันที่จะยกเอ็ดลัทธิระบอบนาซีสัญญาแวร์ซายส์ในเวลาต่อมา ภายหลังจากฮิตเลอร์ หัวหน้าพรรคนาซีเยอรมันได้เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อพ.ศ. ๒๔๗๖ เยอรมันได้เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเป็นระบอบเผด็จการ และมีแนวนโยบายต่างประเทศในทางรุกราน แสวงหาดินแดนเพิ่มเติม เมื่อดำเนินตามจุดประสงค์ของนโยบายนี้ ฮิตเลอร์จึงได้ดำเนินการปรับปรุงกองทัพให้เข้มแข็งใน พ.ศ. ๒๔๗๘ เพื่อเตรียมการรุกรานประเทศอื่น มันเป็นการกระทำที่ละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายส์ โดยเยอรมันได้เรียกเกณฑ์ทหารในประเทศขึ้นใน ๖ มีนาคม ๒๔๗๘ อังกฤษและฝรั่งเศสจึงได้เปิดการประชุมกันที่เมืองสเตอร์ซา ในอิตาลี่ ใน ๑๑ เมษายน ๒๔๗๘ เพื่อพิจารณาการที่เยอรมันละเมิดสัญญา แต่สันนิบาตชาติก็ทำได้เพียงแต่ประณามเยอรมันว่าละเมิดข้อตกลงของเยอรมันต่อสันนิบาตชาติเท่านั้น โดยมีได้กล่าวทำอะไรต่อเยอรมันอย่างเด็ดขาด

สถานการณ์ของโลกในระยะเวลาต่อมาจึงเริ่มตึงเครียดขึ้น เนื่องจากเยอรมัน
 พยายามกำจัดทหารของตนเอง และมีที่ท่าจะไขว่คว้าขยายอาณาเขตของประเทศ ส่วนอิตาลีได้
 ทหารร่วมกับเอธิโอเปียใน พ.ศ. ๒๔๙๕ ภายหลังจากเยอรมันละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายส์เพียง
 ๖ เดือน เนื่องจากความล้มเหลวขององค์การระหว่างประเทศสันนิบาตชาติที่จะระงับสงคราม
 ทำให้อิตาลีเห็นแล้วว่า สันนิบาตชาติไม่สามารถทำงานได้ผล ในที่สุดอิตาลีได้เข้ายึดเอา
 เอธิโอเปียสำเร็จ จากการบีบบังคับทางเศรษฐกิจของประเทศภาคีสันนิบาตชาติต่ออิตาลีในกรณี
 สงครามเข้ายึดเอธิโอเปีย ทำให้อิตาลีเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศมาเป็นพันธมิตรกับเยอรมัน
 โดยทำสัญญากับเยอรมัน คือสนธิสัญญาอักษระระหว่างเบอร์ลินกับโรมใน พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นการ
 หนีออกจากกลุ่มภาคีเมืองเสตรซาชของอิตาลี ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ นี้เป็นหัวเดี้ยวหัวต่อของสถานะ-
 การณ์เมืองคานยุโรป เพราะเกิดสถานะสงครามโดยไม่ประกาศขึ้นหลายแห่ง นอกจากอิตาลี
 สงครามเข้ายึดเอธิโอเปียแล้ว เยอรมันได้สังหารเข้ายึดเขตแคว้นไรน์แลนดซึ่ง เป็นเขตปลอด-
 ทหารตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ และเกิดสถานะสงครามกลางเมืองในประเทศสเปนขึ้นระหว่าง
 ฝ่ายรัฐบาลที่นิยมซ้ายจัดกับฝ่ายปฏิวัติ นำโดยนายพลฟรังโกที่นิยมขวาจัด ซึ่งสงครามนี้อิตาลีให้
 การสนับสนุนฝ่ายปฏิวัติ อังกฤษและฝรั่งเศสให้การสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลสเปน อย่างไรก็ตามพบ
 ว่าสถานการณ์ของโลกคานยุโรปมีลักษณะการ เมืองที่ตึงเครียดยิ่งขึ้น เมื่ออิตาลีทำสนธิสัญญากับ
 เยอรมัน เมื่อ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นก้าวแรกที่อิตาลีกับเยอรมันร่วมมือกันเป็นอีกฝ่าย
 หนึ่ง ซึ่งมีนโยบายรุกราน และสถานการณ์เมืองตึงเครียดยิ่งขึ้นอีกเมื่อญี่ปุ่นได้ทำสัญญากับ
 เยอรมันในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๙๕ The Anti Comintern Pact และต่อมาอิตาลี
 ได้เข้าร่วมในสัญญานี้ด้วย จึงเป็นอักษะเบอร์ลิน-โรม-โตเกียว ในเดือนธันวาคม ๒๔๙๑ และ
 เมื่อใกล้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ คานยุโรป แมนจูเลีย ฮังการี และสเปน ก็ได้เข้าร่วมเป็น
 ภาคีในสัญญานี้ด้วย ซึ่งสัญญานี้ทำให้ประเทศทั้งหลายและรัฐเซียวิตกกังถึงอันตรายสงครามจะเกิด
 ขึ้นในยุโรป สรุปได้ว่าสถานการณ์เมืองระหว่างประเทศคานยุโรปในระยะเวลาที่มีสถานการณ์
 สงครามเกิดขึ้นแล้ว ประเทศในยุโรปได้มีการแบ่งเป็นฝ่ายอักษะที่มีนโยบายรุกรานกับฝ่ายอังกฤษ
 และฝรั่งเศส ซึ่งยังรวมกันไม่แน่นแฟ้นคั่นกัน ประเทศเล็ก ๆ ต่าง ๆ ในยุโรปต่างพากันหวั่นเกรง
 เอกราชของตนจะถูกรุกรานโดยทั่วไป อังกฤษและฝรั่งเศสจึงพยายามในนโยบายการเมืองและ

และการพูด เพื่อให้เกิดสันติภาพอยู่ในภาคพื้นยุโรปอย่างเต็มที่ ส่วนสหรัฐอเมริกาคงยึดนโยบายไม่ยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในยุโรปและไม่เข้าร่วมในสันนิบาตชาติด้วย

๒.๒ สภาพการเมืองระหว่างประเทศด้านเอเชีย ได้เกิดสถานการณ์สงครามไม่ประกาศขึ้นระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในแมนจูเรีย ทำให้การเมืองระหว่างประเทศด้านเอเชียมีลักษณะขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างญี่ปุ่นฝ่ายหนึ่งกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอีกฝ่ายหนึ่ง การรุกรานของญี่ปุ่นในแมนจูเรียทำให้อังกฤษและอเมริกาไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะกระทบกระเทือนกับผลประโยชน์ของเขาในประเทศจีน เนื่องจากนโยบายของญี่ปุ่นต่อจีนเมื่อต้องการแสวงหาพื้นที่เพิ่มเติมสำหรับขยายพลเมืองและหาวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ญี่ปุ่นถือว่าแมนจูเรียมีความสำคัญต่อญี่ปุ่นไม่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจ แต่ด้านยุทธศาสตร์ด้วย ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ฝ่ายทหารได้มีอำนาจเหนือฝ่ายพลเรือนในรัฐบาลญี่ปุ่น การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีต้องเป็นไปด้วยความเห็นชอบของฝ่ายทหาร นโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินการสัมพันธ์ทางการทูตกับต่างประเทศแต่เดิม จึงกลายเป็นใช้วิธีการทางทหารมากกว่าการทางการทูต ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ นี้เอง ญี่ปุ่นจึงได้ส่งกำลังเข้าสู่มานจูเรีย และจัดตั้งรัฐบาลแมนจูก็ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อรัฐบาลจีนร้องเรียนต่อสันนิบาตชาติ คณะกรรมการสันนิบาตชาติก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรมากกับญี่ปุ่นได้ นอกจากการประณามเท่านั้น และญี่ปุ่นได้ลาออกจากเป็นภาคีของสันนิบาตชาติ การรุกรานแมนจูเรียของญี่ปุ่นโดยตั้งใจที่จะแสวงหากินแดนเพิ่มเติมเนื่องจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาพลเมืองเพิ่มขึ้นของญี่ปุ่นนี้เอง ทำให้ญี่ปุ่นมีนโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะรุกราน ซึ่งต่อมาก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นได้ชัดเจน โดยญี่ปุ่นได้ทำการรบกับจีนอีกใน พ.ศ. ๒๔๘๐ และขยายการรุกรานประเทศจีนต่อไปในเขตต่าง ๆ จนสามารถครอบครองดินแดนชายต๋องเลของจีนไว้ได้หมด ซึ่งสงครามญี่ปุ่นกับจีนนี้ได้ดำเนินต่อมาตลอดสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒

สำหรับบทบาทของอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา ในด้านเอเชีย ในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๘๐ นี้ ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลง ปรากฏว่าประเทศทั้งสองได้ยึดนโยบายการแสวงหาอาณานิคมในเอเชียลงด้วย และเมื่อเกิดสถานการณ์ตั้งเครียดด้านยุโรปเนื่องจากการฟื้นตัวของเยอรมัน ทำให้ประเทศทั้งสองให้ความสนใจกับยุโรปมากกว่าทางด้าน-

เอเชีย ส่วนสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลประโยชน์สำคัญอยู่ในจีน และฟิลิปปินส์ เท่านั้น ไม่มีความสนใจต่อดินแดนในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ดังนาย Richard P. Stebbins กล่าววา

นโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้มีใ้คมุ่งหมายเกี่ยวกับประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพาะ หากแต่วางไว้เป็นหลักกว้าง ๆ ครอบคลุมไปหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกามีใ้คให้ความสนใจต่อประเทศทางเอเชียอาคเนย์เท่าที่ควรมุ่งทางญี่ปุ่นและจีนเท่านั้น และก็เป็นเพียงในด้านการค้า ทั้งนี้ก็เพราะว่าสหรัฐอเมริกายังคงยึดถือนโยบายโดดเดี่ยวอยู่ จนกระทั่งญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ เมื่อ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ฉะนั้นทางคานเอเชียเหตุการณ์ใ้คเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่อิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสจะลดน้อยลง โดยมีญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติที่กลับกลายเป็นชาติมหาอำนาจและมีนโยบายรุกรานซึ่งมีแนวโน้มที่จะแบ่งขยายดินแดนออกไปยิ่งขึ้น

กล่าวโดยทั่วไปถึงสถานะการณ์ของโลกระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-พ.ศ.๒๔๘๑ ใ้ควาเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของสถานะภาพสงบกลายเป็นสถานะภาพสงคราม เพราะใ้คมีการทำสงครามในวงจำกัดเกิดขึ้นทั้งในยุโรปและเอเชียเป็นระยะที่ประเทศที่มีนโยบายรุกรานฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ใ้คแก่ประเทศ โดยองคการสันนิบาตชาติใ้คสามารถทำหน้าที่ในการรักษาสันติภาพของโลกตามความมุ่งหมายที่วางไว้ใ้คได้อย่างเต็มที่ เพราะมหาอำนาจใ้คไม่ใ้คให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

๒.๓ ฐานะประเทศไทยในสถานะการณ์เมืองระหว่างประเทศ แต่เดิมมาประเทศไทยใ้คใ้คมีการติดต่อกับประเทศในยุโรปเป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยา โปรตุเกสเป็นชาติแรกเข้ามาใน พ.ศ. ๒๐๕๕ ต่อมาประเทศไทยใ้คใ้คมีการติดต่อกับ สเปนญ ญี่ปุ่น เคนมาร์ค เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ และฝรั่งเศส ซึ่งการติดต่อกับเป็นในด้านการค้าและศาสนาในระยะแรกและใ้คกลายเป็นด้านการเมืองจนไทยใ้คเกือบเสียเอกราชแก่เนเธอร์แลนด์และฝรั่งเศสในสเปนญ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่การติดต่อกับชาติในยุโรปใ้คสิ้นสุดลงเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า พ.ศ. ๒๓๑๐

๒. Richard P. Stebbins, Chatham House, Collective Defence in South East Asia London, 1956, p. 15.

ไทยได้เปิดการค้าติดต่อกับชาติในยุโรปอีกในสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติในยุโรปต่าง ๆ ได้มีมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะของความสัมพันธ์ของไทยกับชาติในยุโรปและอเมริกาในระยะแรกเป็นทำนองเดียวกับสมัยอยุธยาโดยเริ่มติดต่อกันทางการค้าก่อน แล้วกลายเป็นบทบาทด้านการเมืองจนประเทศไทยจำต้องยอมเสียดินแดนเป็นพื้นที่ถึง ๕๔๗,๘๗๕ ตารางกิโลเมตร แก่อังกฤษ และฝรั่งเศส นอกจากนั้น ประเทศไทยต้องยอมรับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตทางศาลและภาษีของชาวยุโรป ซึ่งเป็นการเสียเอกราชทางศาลและการภาษีแก่ต่างชาติ ฐานะของประเทศไทยจึงอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ขาดความเท่าเทียมกับนานาชาติในสภาพการเมืองระหว่างประเทศ ฉะนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมองเห็นการณ์ไกลว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะชนะ จึงส่งทหารไทยไปร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตร ฉะนั้นภายหลังสงครามสงบ ฐานะของประเทศไทยในการเมืองระหว่างประเทศจึงดีขึ้น โดยมีฐานะเป็นฝ่ายชนะสงครามควย ในการประชุมสนธิสัญญาแวร์ซายส์ สหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุนการขอแก้ไขสนธิสัญญาเสียเปรียบของไทยกับนานาชาติ โดยสหรัฐอเมริกาเป็นชาติแรกที่ยอมให้ไทยแก้ไขสนธิสัญญาเสียเปรียบเป็นชาติแรก อันเป็นอิทธิพลให้ไทยสามารถแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติเป็นผลสำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๖๕ อย่างไรก็ตามฐานะของประเทศไทยยังไม่เท่าเทียมกับนานาประเทศ ในระยะเวลานั้น เพราะสัญญาที่ทำการแก้ไขใหม่ยังมีบทเฉพาะกาลอยู่ ซึ่งจะสิ้นสุดต่อมาอีก ๑๐ ปี เป็นเวลาที่ประเทศไทยได้ทำการเจรจาทำสัญญาเสมอภาคกับนานาชาติใหม่ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลา ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป เพื่อการเจรจาทำสนธิสัญญาเสมอภาคสิ้นสุดลงไปใน พ.ศ. ๒๔๘๑ ประเทศไทยจึงกลับมีฐานะเป็นประเทศที่มีเอกราชโดยสมบูรณ์อย่างแท้จริงอีกครั้งหนึ่ง